УДК 371.315:372.461/81'276.2

Марина КУЛЬЧИЦЬКА
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ГУМАНІТАРНІ ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ – ШЛЯХ У НОВУ ЕПОХУ

Сучасна педагогіка вищої школи пропонує викладачеві цілий арсенал інноваційних методів навчання, сутність яких можна узагальнити у двох домінантних поняттях – "людиноцентризм" та "телекомунікаційні технології". Якщо вдуматися у їх зміст, поміркувати над розмислами філософів про сенс науково-пізнавальної діяльності людини XXI століття, її ідейно-концептуальну багатовекторність, легко можна зауважити смисловий розрив, навіть певне взаємовиключення цих понять.

Факти цьогомоментного суспільно-історичного буття доводять, що людиноцентризм починають тлумачити як скрайній прояв піднесення людини до статусу Бога, краще сказати, ідола – вінця творіння і творця механістичної комфортабельної, малочуттєвої, ізольовано-практичної реальності. І притаманна їй деструктивна щоденна ілюзорна діловитість все гостріше змушує думати про те, якою має бути людина такої реальності, щоби відчувати у собі змогу виходити за межі вузькофункціонального існування людини-робота у прагненні віднайти завуальовані психоемоційні культурні орієнтири й стати дійсно гармонійною людиною нового тисячоліття. На жаль, здебільшого людей вчать хаотично, з метою швидкого виконання поставлених завдань та більш-менш ефективно вирішення повсякденно-буденних поточних проблем. Людина ніби є базовою, центральною цінністю, та її до розвитку таких необхідних для виживання людства духовних, когнітивних та морально-онтологічних особистісних якостей не спрямовують.

Цю небезпечну тенденцію, як не дивно, але продовжує її, на перший погляд, антипод – deus ex mahina – комп'ютерні та телекомунікаційні технології, які повсюдно нав'язують до застосування у навчальному процесі. І їх використання ще більше поглиблює кризу сучасної цивілізації, бо надлишок інформації, нераціональне часовикористання, ментально-розумовий плагіат роблять навчання технологічним процесом інформаційного жонглювання та накопичення даних, відірваних від живої природної діяльності. Заглиблюючись, інколи примусово, у цей тотальний процес, викладачі за інерцією вчать молодь бути робогомункулюсами. Спочатку цьому не надають значення – головне – опанувати предмет, а не зрозуміти його безпосередній зв'язок із життєвими колізіями, навчитися життєтворчості в контексті певного предмету, уміти бачити його явні та приховані зв'язки і практичну взаємодію з іншими дисциплінами, реальним життям та природним середовищем, від якого ми всі залежимо. І ці знання практично непридатні, коли настає момент оцінки власного буття й визначення життєвих пріоритетів, тому що випускники виявляються майже неготовими до вирішення/подолання кризових межових життєвих ситуацій. Їх не вчать мислити нестандартно, слухати себе, бути толерантним до іншої людини, бути відкритим до нового досвіду й мислити позитивно. Інформація, її накопичення без постійної душевної роботи й розуміння постійно наявних нових духовних можливостей сама по собі не може задовольнити душевних потреб, та й звичка до прагматичного егоїстичного речовізму відволікає від справжньої власної суті.

Як відомо, систему вищої освіти розпочинає базовий курс гуманітарних дисциплін. Проте їх викладання часто продовжує гонитву за обсягом знань, а не їх усвідомлення і розвиток уміння осмислювати дійсність, відчувати процеси деструктивно-маніпулятивного нав'язування, розуміти причинно-наслідкові зв'язки між усіма подіями, нашими думками та всім живим, що існує на цій планеті, приймати життєствердні рішення й брати на себе відповідальність за вчинені дії.

Владні структури ініціювали процес зменшення кількості годин на гуманітарні дисципліни. Виник поголос протесту. Аргументація резонно стосувалася сфери національно-патріотичного виховання та збереження почуття національної ідентичності, національного самоусвідомлення. І це беззаперечно. Проте нація без особистостей, здатних на самоусвідомлення себе людиною й відчуття своєї духовної приналежності до певної спільноти людей, пов'язаних життям на спільній території, мовою, традиціями, історією, особистостей, відповідальних за своє життя, життя своїх дітей та їх майбутніх нащадків не може збудувати й розвинути націю. Так само, як це неможливо без засвоєних від народження етичних норм та високої особистої духовності кожного представника нації. Про це дійсно багато й ґрунтовно говорять, проте загальновідомі й нововідкриті факти національного буття також постійно промовляють

до молоді. Пафосно-патріотичні приклади з історії, наочні розчарування сучасності, тотальний обман політичних пертурбацій змушують молодь до проявів морального нігілізму й тяжіння до тієї системи пріоритетів, яка характеризувала занепад багатьох розвинених суспільних формацій – їжа, гроші, видовища… Можна багато говорити про соціальні, психологічні, посттоталітарні і навіть постмодерні ознаки такого глобального стану, так само, як і ставити питання про налаштованість держави за допомогою системи освіти формувати громадян-рабів, які на зразок фінансових пірамід чи інших систем влади і збагачення, знаходять сенс життя у забезпеченні існування чергового вищого рангу. На жаль, здавна суть держави здебільшого полягала саме в цьому. Тому молодь резонно ставить питання про довіру державі, про сучасну цінність духовних орієнтирів попередніх століть, про оманливість закликів й жертовну безвихідь існування.

Брак відчуття душевної рівноваги, зв'язку з природою, криза екологічної свідомості мешканців планети Земля викликають потребу змінювати спосіб мислення молоді, її переорієнтацію з нігілістичної пасивності та ненаситного прагматизму до усвідомлено-відповідального ставлення до себе й світу. Спілкування з молодими людьми дозволяє стверджувати, що сучасна система освіти потребує онтологічної світоглядної переорієнтації – не інноваційно-технологічного ускладнення, а корекції самої мети навчання відповідно до потреб нового, антикризового розвитку цивілізації та відновлення і посилення тих людських якостей, які мають визначати індивідуальний та суспільний поступ у третьому тисячолітті.

У сучасних дослідженнях з філософії науки знаходимо декларацію толерантного ставлення до можливості багатоаспектного пізнання реальності й прилучення до академічної науки т. зв. позанаукових та постненаукових, нетрадиційних для західної епістемології поглядів на дійсність та тлумачення її феноменів. З'являється багато фактів, які підтверджують раніше фантастичні, неприйнятні, науково необґрунтовані речі. Це може бути доказом, що наші давні попередники знали й просто з вірою використовували те, що узгоджувалося з енерго-інформаційними потоками буття на нашій планеті та її взаємодії з космічними явищами і структурами. Зростає інтерес до східної системи розуміння світу, проблеми пошуку себе й розвитку незвичних, проте властивих людині здібностей, самовдосконалення і поглиблення взаємозв'язків зі світом природи, переусвідомлення універсальних духовних планетарних та космічних законів.

Початком змін можуть стати нові міждисциплінарні дослідження, фрагменти інформації про які вдається віднайти в інформаційних повідомленнях. Збір такої інформації – це теж проблема, бо єдиного, наукового джерела, яке конденсує новітні міждисциплінарні дослідження чи несподівані, багатоаспектні й поліпроблемні досягнення різних наук, немає. Тому доводиться самотужки шукати й деколи випадково знаходити такі дані, як, наприклад, дослідження українського фізика Володимира Носа, спостереження луцького лікаря О. Харченка про квантову зумовленість та територіальну й просторову визначеність кожної національної мови, про лінгвістико-хвильову теорію структури генома ДНК російського молекулярного біолога Петра Горяєва, дослідження структури й властивостей води японського фізика Ємото Масару, ідеї позитивного мислення, добра й толерантності людини XXI ст. тощо.

Молодь не зовсім готова сприймати синтезовану симбіотичну розповідь на такі теми, тому інколи ставиться до почутого з недовірою – надто незвично, нетрадиційно, фантастично це звучить. Та коли взяти їх за основу для з'ясування глибинних підтекстів і причинно-наслідкових зв'язків, наприклад, під час розгляду тем про культуру мовлення, роль мови у житті людини, неетикетне мовлення, культуру ділового спілкування та міжособистісної комунікації – слухають, хоч і дещо недовірливо, напружено, проте з великим інтересом. І якщо типові блоки інформації з предмету не сприймаються, то тут виникає ряд питань, жваве обговорення і починається, або принаймні закладається зерно нового мислення і усвідомлення звичних речей, розуміння того, наскільки ми залежимо від світу, який тільки починаємо розуміти й відкривати його взаємозумовний вплив на нас. Адже щойно згадані дослідницькі пошуки, а також цілий пласт літератури езотеричного напряму пізнання, основні ідеї яких в багатьох аспектах суголосні і з психологією, і з релігійним світоглядом, на нашу думку, розкривають цілісну систему якісно й змістовно іншого, несприйнятного для традиційного наукового бачення й трактування повсякденних подій, явищ, фактів буття. І саме такий ракурс дозволяє знайти підхід до обговорення цілої низки взаємозалежних духовних та фізичних складових людського буття, зокрема таких, як зв'язок слова і фізичного стану матерії, слова, звуку (музики) й енергії, слова і думки, слова і самопочуття, фізичного і психічного здоров'я, слова й динаміки суспільних процесів тощо.

Новий погляд на реальність дозволяє проводити дуже промовисті, логічно чіткі й зрозумілі міждисциплінарні паралелі, що спонукає розширювати, стереоскопізувати фокус розгляду певної проблеми через поєднання начебто непоєднуваних дисциплін: фізики, біології, музики, мовознавства,

етнології і навіть християнської етики і т.д. При цьому необхідно вибудовувати нові взаємозв'язки й віднаходити нові сенси, уміти творчо, незвично застосовувати набуті раніше фрагменти доцільних знань.

Така поліспектральність насправді дає можливість побачити єдність й взаємозумовленість нібито відмінних явищ, відчути свою причетність до процесу розгортання дійсності й хоча б мінімально зрозуміти й прочути системно-цілісну, а водночас мінливо-корелюючу єдність зв'язку між людиною, світом живої та неживої природи, планетою, Всесвітом. Утворена таким чином нова смислова єдність може стати підставою для формування нової системи цінностей сучасності, про яку різними словами, але в однаковій площині й ідейному наповненні говорять і пишуть представники різних пізнавально-аксіологічних систем. Якщо взяти до уваги цю зміну у сучасній науковій парадигмі й застосувати її у навчальному процесі вищої школи, як це, наприклад, експериментально запропонував російський педагог, професор І. Підласий ("Енергоінформаційна педагогіка"), в українців виникне реальний шанс критичного осмислити прояви "пандемії зла" (С. Кримський) і відновити предковічні духовні цінності, почати розвиватися як нація нового тисячоліття – епохи духовності, взаєморозуміння й толерантності, добра й любові до всіх людей, поваги до нашого спільного дому – природи і планети, на якій ми всі – наша цивілізація – співіснуємо.